

УДК 336.2:327(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.3.35>**Ю. М. Павлютін**

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративної діяльності поліції
Одеського державного університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0001-7501-2557

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Досліджено різні аспекти юрисдикційної діяльності Державної податкової служби України в контексті активного євроінтеграційного процесу. Проаналізовано ключові форми цієї діяльності, такі як розгляд скарг, внутрішні службові розслідування, провадження у справах про адміністративні правопорушення та ініціація судових процесів з метою захисту публічного інтересу. Особлива увага приділяється проблемам та перспективам удосконалення нормативно-правового регулювання юрисдикційної діяльності ДПС. Визначено актуальні аспекти, які вимагають поглибленого вивчення та аналізу, такі як внутрішні службові процедури, забезпечення ефективності проведення розслідувань та вдосконалення механізмів взаємодії з іншими правоохоронними та судовими органами. Дослідження також вказує на необхідність розвитку теоретичних засад юрисдикційної діяльності в контексті євроінтеграційних трансформацій. Автори розглядають можливі шляхи уніфікації підходів та стандартів у цій сфері, щоб створити єдиний та консистентний підхід до розуміння юрисдикційних питань у податковій системі.

В контексті постійної європейської інтеграції висвітлюються питання уніфікації та гармонізації підходів до розуміння та застосування юрисдикційних принципів у роботі ДПС. Обґрунтовано, що створення єдиного підходу до цих питань допоможе забезпечити системність та консистентність в юрисдикційних рішеннях, що стане важливим кроком у напрямку підняття рівня довіри до податкової системи.

Розглянуто проблематику взаємодії ДПС з широким спектром юрисдикційних питань, охоплюючи не лише традиційну сферу податкової політики та адміністрування єдиного внеску на соціальне страхування, але й розвиваючи інші аспекти. Серед них - прийняття, розгляд та вирішення скарг від суб'єктів оподаткування, внутрішні службові розслідування, що можуть включати дисциплінарні провадження відносно посадовців ДПС, а також провадження у справах про адміністративні правопорушення. Особливий акцент робиться на ініціації судових процесів для захисту публічного інтересу та впровадженні заходів, спрямованих на забезпечення додержання фіскального законодавства. Це дозволяє ДПС забезпечувати комплексний підхід до своєї юрисдикційної діяльності, що охоплює різні сфери та напрямки в рамках публічного інтересу.

Загальний висновок статті визначає важливість зміцнення міжнародного співробітництва, особливо у контексті заходів європейської інтеграції. Висвітлення цих аспектів сприяє розумінню важливості адаптації податкової системи до міжнародних стандартів та забезпеченню її легкої взаємодії з глобальним співтовариством.

Ключові слова: юрисдикційна діяльність, державна податкова служба, євроінтеграційний процес, податкова політика, ефективність адміністрування, гармонізація законодавства, адаптація законодавства.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення Україна перебуває на складному етапі свого становлення та розвитку. Євроінтеграційний вибір України вимагає від законодавця проведення якісних трансформаційних перетворень у різних сферах реалізації державної політики. Інколи,

зазначені перетворення вимагають концептуальних перетворень управлінської моделі. Локомотивом змін є виконавча гілка влади, яка, серед іншого, представлена рядом державних інституцій, основне завдання яких є служіння людям задля забезпечення реалізації їх прав та законних інтересів. Втілення в Україні практик країн-членів Європейського Союзу

(далі – ЄС) щодо адміністрування податків та здійснення управління податковою сферою вимагає відповідного рівня правового регулювання зазначених суспільних відносин. Сучасні державотворчі процеси мають тенденції докорінної трансформації діяльності публічних інститутів, посилюючи їх сервісну складову спрямованості їх діяльності. В зазначених умовах переорієнтація Державної податкової служби є закономірним процесом. Традиційно, податкова служба асоціюється з примусовим або імперативним підходом в реалізації юрисдикційних повноважень стосовно суб'єкта щодо якого спрямована така діяльність, водночас архаїзм згаданої політики є не лише пережитком минулого, а і не відповідає європейським цінностям та принципам реалізації фіскальної політики. Відмітимо, що сервісний підхід до реалізації податкової політики в Україні не є новим, одна реалії правозастосовної практики репрезентативно демонструють необхідність створення якісної основи подальшого розвитку інституційної основи з реалізації вказаної політики відповідно до стандартів ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика адміністративно-юрисдикційної діяльності Державної податкової служби України (далі – Державна податкова служба або ДПС) в умовах євроінтеграційного процесу розглядалися в рамках загальних питань державного управління рядом дослідників, серед яких такі як: О. Андрійко, В. Авер'янов, О. Бандурка, Ю. Битяк, О. Джафарова, О. Дрозд, Д. Кравцов, І. Криницький, Ю. Кунєв, М. Кучерявенко, В. Колпаков, Л. Савченко, А. Селіванов, Д. Приймаченко, І. Пахомов, В. Настюк, О. Тимощук, О. Харитонова та інші. Окремі аспекти досліджуваної проблематики адміністративно-юрисдикційної діяльності фіскальних органів в Україні досліджували такі науковці як: Н. Астапова, Ю. Ковбасюк, С. Комісаров, В. Козак, Т. Костюк, А. Лиса, О. Панасюк, В. Пінчук, Ю. Руснак, В. Ситник, Ю. Сурміна, Д. Тихонова, А. Топча, В. Трощинський, О. Туркова, В. Юзефович та інші. Разом із тим, попри численні дослідження та не зменшуючи їх вагомість, констатуємо, що національна доктрина потребує дослі-

джень окремих аспектів проблематики адміністративно-юрисдикційної діяльності Державної податкової служби в контексті наближення України до членства в ЄС.

Мета статті. Дослідити окремі аспекти юрисдикційної діяльності Державної податкової служби України в контексті євроінтеграційного процесу з метою визначення ефективних стратегій та інструментів для забезпечення відповідності податкової системи європейським стандартам та забезпеченням прозорості та ефективності в управлінні оподаткуванням в умовах глобальних економічних викликів. Розглянути деякі аспекти юрисдикційної діяльності Державної податкової служби України в контексті наближення України до членства в ЄС. Визначити напрями вдосконалення юрисдикційно-сервісної діяльності Державної податкової служби України в умовах євроінтеграційного процесу.

Виклад основного матеріалу. Процес інтеграції України до ЄС вимагає значної уваги до системних змін у різних сферах державного управління, включаючи фінансовий контроль та адміністрування податків і зборів. Удосконалення діяльності та підвищення ефективності роботи податкових органів є ключовим елементом забезпечення дотримання законодавства з питань оподаткування. Зокрема, важливими на шляху вступу України до ЄС, серед іншого, є: вирішення питань забезпечення прозорості у роботі податкових органів, щоб громадяни та підприємства могли легше розуміти податкові правила та процедури; впровадження сучасних технологій для автоматизації процесів збору і обробки податків, що зменшить можливість помилок і штучних обманів; посилення аудиторської та контрольної діяльності, яка допомагає у виявленні та усуненні порушень податкового законодавства; навчання працівників податкових органів для забезпечення їхньої готовності до роботи за стандартами ЄС та новими методиками контролю; ефективна співпраця між різними державними органами.

Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затверджена постановою КМУ від 03.03.2021 р. за № 179 [1] передбачає ряд кроків щодо поступової зміни державної податкової політики та

реформування фіскальної системи України. Зазначена економічна стратегія закладає основи системного перетворення державної податкової політики, оновлення юрисдикційної змістовної суті фіскальної служби та реформування податкової системи. Очевидним є і те, що метою цих перетворень є забезпечення стійкого, ефективного економічного зростання України та адаптації її податкового законодавства і адміністративно-юрисдикційної складової діяльності до сучасних викликів у контексті євроінтеграційної державної політики.

Сучасна Державна податкова служба дія на підставі положення затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 227 та є центральним органом виконавчої влади, що реалізує податкову політику та політику адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [2]. Саме тому, коло юрисдикційного інтересу ДПС зосереджується на питаннях пов'язаних із колом питань сектору державної політики, що реалізує Державна податкова служба, а саме – податкова політика.

На нашу думку, зазначена юрисдикційна діяльність ДПС в свої основі реалізується саме через сукупність та визначеність встановлених нормою права повноважень в тому числі і шляхом оцінювання правомірності дій (або бездіяльності) фізичних осіб або інших суб'єктів з точки зору правомірності таких дій (бездіяльності) з правом застосування юридичних санкцій до порушників норм права.

Разом із тим, юрисдикційна діяльність, пов'язана з розглядом справ про правопорушення та прийняття рішень по ним, визначає сутність діяльності будь-якого публічного органу. У широкому сенсі, юрисдикція органів ДПС нерозривно пов'язана з охороною суспільних відносин та включає в себе вирішення юридичних справ за їхньою суттю та вживання необхідних заходів. ДПС, як суб'єкти владних повноважень, здійснюють розгляд справ щодо податкових порушень, вчинених суб'єктами господарювання чи громадянами. Цей процес включає аналіз фактів, юридичну кваліфікацію порушень, прийняття обґрунтованих рішень

та можливе застосування примусових заходів для забезпечення виконання відповідних рішень. Важливою складовою юрисдикційної діяльності є інструментальне використання державної сили для забезпечення виконання рішень та збереження правопорядку. Таким чином, юрисдикційна діяльність податкових органів виявляється в комплексному підході до розгляду правопорушень, забезпеченні справедливості та виконанні прийнятих рішень, що має значущий вплив на фінансову стабільність та економічний розвиток країни.

Як зазначає О. Мінаєва, податкові правовідносини є конфліктними з точки зору наявності двох сторін: з одного боку платники, які мають на меті досягнути максимальної оптимізації податкового навантаження, а з іншої – контролюючий орган, що забезпечує публічний інтерес держави в акумуляції податкових надходжень до бюджету. Саме тому наявні спірні податкові правовідносини, на вирішення яких створено адміністративні процедури вирішення податкових спорів [3].

В контексті досліджуваної проблематики Ю. Руснак виокремлював два напрямки адміністративно-юрисдикційної діяльності фіскальних органів: здійснення правової оцінки виявлених факторів вчинення правопорушень та прийняття рішень щодо встановлення відповідальності за вказані правопорушення [4].

Як зазначалося вище, ДПС реалізує свої юрисдикційні повноваження в аспектах реалізації податкової політики та політики адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, однак разом із тим, на нашу думку, до юрисдикції ДПС маємо включати: прийняття, розгляд та вирішення скарг від суб'єктів оподаткування; здійснення внутрішніх службових розслідувань та за потреби дисциплінарних проваджень стосовно посадовців ДПС; реалізація проваджень у справах про адміністративні правопорушення стосовно порушення фіскального законодавства та ініціація судових процесів з метою захисту публічного інтересу.

Суб'єкти оподаткування мають право відстоювати свої права та законні інте-

реси у разі їх порушення і оскаржувати дії посадових осіб ДПС шляхом комунікації з публічною адміністрацією. Окремі аспекти розгляду скарг громадян або юридичних осіб щодо рішень, дій чи бездіяльності контролюючих органів врегульовані статтями 55 та 56 глави 4 розділу II Податкового кодексу України (далі – ПК України) [8]. Основні аспекти такої взаємодії реалізовані в Законі України «Про звернення громадян» [5]. Положення вказаного нормативного документу деталізовані в наказах Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку оформлення подання скарг платниками податків та їх розгляду контролюючими органами» від 21 жовтня 2015 року № 916 [6], «Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації особистого прийому громадян у Державній податковій службі України та її територіальних органах» від 15 червня 2020 року № 297 [7].

Станом на 01 жовтня 2023 року, відповідно до інформації ДПС, у період з січня – вересень 2023 року до ДПС надійшло 79 053 скарги на 82 738 рішень контролюючих органів (податкових повідомлень-рішень, рішень про нарахування пені та накладення штрафу та рішень про застосування штрафних (фінансових) санкцій (далі – Рішення), вимог, постанов та інших рішень). За вказаний період розглянуто 7 405 скарг на 10 892 податкових повідомлень-рішень, Рішень, вимог, постанов, з яких, повністю та частково скасовано 2 993 на 10 377,5 млн. гривень [9].

З огляду на те, що співробітники ДПС є державними службовцями, на них поширюється вимоги статті 64 Закону України «Про державну службу», яка передбачає, що за невиконання або неналежне виконання посадових обов'язків, визначених цим Законом та іншими нормативно-правовими актами у сфері державної служби, посадовою інструкцією, а також порушення правил етичної поведінки та інше порушення службової дисципліни державний службовець притягається до дисциплінарної відповідальності [10]. Водночас процедура здійснення дисциплінарних проваджень стосовно державних службовців передбачена комісіями з розгляду дисциплінарних справ, що передбачено

Порядком здійснення дисциплінарного провадження, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 року № 1039 [11].

В контексті дослідження, реалізація проваджень ДПС у справах про адміністративні правопорушення щодо порушення норм податкового законодавства, відмітимо, що від імені органу ДПС розглядати справи і накладати адміністративні стягнення мають право керівники податкових органів та їх заступники, уповноважені ними посадові особи.

Разом із тим, ініціація судових процесів з метою захисту публічного інтересу є важливим в аспекті діяльності ДПС. Ефективне адміністративне судочинство є невід'ємною частиною правової держави [12].

У рамках євроінтеграційного процесу ДПС здійснює низку заходів, спрямованих на приведення своєї діяльності у відповідність до законодавства ЄС. Зокрема, ДПС, відповідно до повноважень та свого правового статусу здійснює гармонізацію податкового законодавства України з законодавством ЄС; впроваджує сучасні методи і технології адміністрування податків; підвищує кваліфікацію своїх працівників. Впровадження цих заходів сприяє підвищенню ефективності діяльності ДПС, а також забезпеченню дотримання податкового законодавства в Україні.

Висновки. Державна податкова служба використовує різноманітні форми юрисдикційної діяльності, включаючи прийняття, розгляд та вирішення скарг, внутрішні службові розслідування, провадження у справах про адміністративні правопорушення та ініціацію судових процесів для захисту публічного інтересу. В контексті євроінтеграційного процесу виявлені аспекти цієї діяльності потребують удосконалення нормативно-правового регулювання та подальшого розвитку теоретичних положень, а також уніфікації підходів до розуміння юрисдикційної діяльності ДПС. Ці заходи мають на меті створення сучасного та ефективного механізму, що відповідає європейським стандартам і сприяє підтримці довіри громадян та підприємств до фіскальної системи.

У контексті Євроінтеграційного процесу важливо наголосити на постійному удосконаленні податкової системи та юрисдикційної діяльності Державної податкової служби (ДПС) для відповідності високим міжнародним стандартам. Представлені форми юрисдикційної діяльності, такі як розгляд скарг, внутрішні розслідування та провадження у справах про адміністративні правопорушення, стають ключовими елементами забезпечення додержання податкового законодавства.

Удосконалення нормативно-правового регулювання визначається необхідністю адаптації законодавства до міжнародних стандартів та норм. Також важливим є розвиток теоретичних положень юрисдикційної діяльності та уніфікація підходів, що сприятиме ефективності роботи ДПС. Застосування сучасних підходів до ініціації судових процесів та використання примусових заходів в контексті захисту публічного інтересу підкреслює необхідність ефективного функціонування ДПС у вимірах європейської інтеграції.

Список використаної літератури:

1. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: постанова Кабінет Міністрів України від 3 березня 2021 року № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>.
2. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text>.
3. Мінаєва О. М. Особливості доюрисдикційної процедури вирішення податкових спорів. Право та інновації. 2016. № 3 (15). С. 53–57.
4. Руснак Ю.І. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів державної податкової служби України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь. 2004. 18 с.
5. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
6. Про затвердження Порядку оформлення і подання скарг платниками податків та їх розгляду контролюючими органами: наказ Міністерства фінансів України від 21 жовтня 2015 року № 916. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1617-15#n233>.
7. Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації особистого прийому громадян у Державній податковій службі України та її територіальних органах: наказ Міністерства фінансів України від 15 червня 2020 року № 297. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0969-20#Text>.
8. Податковий кодекс України: Закон України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n5748>.
9. Офіційний веб-сайт Державної податкової служби України. Інформація щодо оскаржень рішень. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/vregulyuvannya-podatkovih/informatsiyaschodo-oskarjen-rishen/722675.html>.
10. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#n697>.
11. Порядок здійснення дисциплінарного провадження: постанова Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 року № 1039. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1039-2019-%D0%BF#Text>.
12. Павлютін Ю.М., Биков І.О. Актуальні проблеми забезпечення доказів в адміністративному процесі. 2022. № 4. С. 245–249.

Pavliutin Yu. M. Certain aspects of jurisdictional activities of the state tax service of Ukraine in the conditions of the European integration process

The article researches various aspects of the jurisdictional activities of the State Tax Service of Ukraine in the context of the active European integration process. The author analyzes the key forms of this activity, such as consideration of complaints, internal official investigations, proceedings on administrative offenses and initiation of litigation to protect the public interest. Particular attention is paid to the problems and prospects for improving the legal and regulatory framework for the jurisdictional activities of the State Tax Service. The author identifies relevant aspects that require in-depth study and analysis, such as internal service procedures, ensuring the effectiveness of investigations, and improving the

mechanisms of interaction with other law enforcement and judicial authorities. The study also points to the need to develop the theoretical foundations of jurisdictional activity in the context of European integration transformations. The authors consider possible ways to unify approaches and standards in this area in order to create a unified and consistent approach to understanding jurisdictional issues in the tax system.

In the context of ongoing European integration, the article highlights the issues of unification and harmonization of approaches to understanding and application of jurisdictional principles in the work of the State Tax Service. It is substantiated that the creation of a unified approach to these issues will help to ensure systematic and consistent jurisdictional decisions, which will be an important step towards increasing the level of trust in the tax system.

The author considers the issues of interaction of the State Tax Service with a wide range of jurisdictional issues, covering not only the traditional area of tax policy and administration of the single social security contribution, but also developing other aspects. These include accepting, reviewing and resolving complaints from taxpayers, internal service investigations, which may include disciplinary proceedings against STS officials, and proceedings on administrative offenses. Particular emphasis is placed on initiating legal proceedings to protect the public interest and implementing measures to ensure compliance with fiscal legislation. This allows the STS to ensure an integrated approach to its jurisdictional activities, covering various areas and directions within the public interest.

The general conclusion of the article emphasizes the importance of strengthening international cooperation, especially in the context of European integration measures. Coverage of these aspects contributes to understanding the importance of adapting the tax system to international standards and ensuring its easy interaction with the global community.

Key words: *jurisdictional activity, state tax service, European integration process, tax policy, efficiency of administration, harmonization of legislation, adaptation of legislation.*